

a početkom 20. stižu prve orijentalne trupe s prilagodabama djela europskoj publici.

Nenad Moačanin raspravlja o promjenljivoj i jedinstvenoj poreznoj stopi u Osmanском Carstvu (str. 433. – 445.). Utvrđuje da se porezno opterećenje ne može vezivati uz proizvodni udio niti uz način na koji se porez prikupljao nego i uz ostale čimbenike: suša, štetočine, prepadi, bijegovi, spletke lokalnih moćnika i dr., a tek uzevši sve u obzir, može se govoriti o prikladnosti ili neprikladnosti koje od poreznih stopa.

Mislav Ježić u članku *Les études indiennes en Croatie. Historie, présent, projets,*

résultats, publications (str. 447. – 464.) piše o povijesti indologije u Hrvatskoj. Sanskrit se na Sveučilištu u Zagrebu neprekidno poučavao od 1874. u sklopu studija klasične filologije i slavenske filologije. Katedru za indologiju osnovao je 1959. Katičić, a nastvom se otpočelo 1962./63. Danas je to ugledna katedra čiji su zaposlenici članovi Međunarodnoga komiteta za orijentalne studije i sudionici u međunarodnim znanstvenim projektima (Mislav Ježić). Članku je dodana izabrana bibliografija od 1790. do 2010.

Nataša Bašić

MONOGRAFIJA O IZRAZU I ULOZI NJEMAČKIH I HRVATSKIH FRAZEMA

Anita Pavić Pintarić, *Deutsche und kroatische Idiome kontrastiv: Eine Analyse von Ausdruck und Funktion*, Peter Lang Edition, Frankfurt am Mein, 2015., 153 str., jezik: njemački.

Frazemima se kao petrificiranim izrazima koji sadrže niz konvencionalnih i tipičnih znanja o jeziku i svijetu očituju kulturalne inačice, ali i opće osobitosti ljudskoga izražavanja te šira zadanost kulturnim okvirima. Te su osobine vidljive kako u komunikacijskom odnosu prema drugima tako i u segmentu ekspresije i izricanja osjećaja. Frazologija stoga i izvan strukturalističkih kategorizacija pruža građu za mnoge pristupe unutar semantike, pragmatike, ali i teorija kulture, psihologije i sociologije i jedno je od najintrigantnijih jezikoslovnih područja. Kad govorimo o proučavanju hrvatske frazeologije, nezaobilazno je spomenuti Matešićev rječnik iz 80-ih godina 20. st. u kojem su zacrtane značajke strukturnih osobitosti, značenjskih

povezanosti i međusobnih odnosa frazema i njihovih inačica, zatim rječnik i monografije Antice Menac, radove Željke Fink-Arsovski, posebno one iz poredbene frazeologije, kao i njen prinos u sastavljanju bibliografije hrvatske frazeologije i popisa frazema analiziranih u znanstvenim i stručnim radovima, koji je opsežan korpus dostupan za pretraživanje u elektroničkom obliku (Željka Fink Arsovski, Barbara Kovačević, Anita Hrnjak, Bibliografija hrvatske frazeologije i popis frazema analiziranih u znanstvenim i stručnim radovima, elektronička građa, Knjigra, Zagreb, 2010.). Studija Barbare Kovačević o somatskim frazemima (Barbara Kovačević, Hrvatski frazemi od glave do pete, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2012.) osobito je zanimljiva s kognitivnoga gledišta jer polazi od osobina otjelovljenosti kao središnje okosnice ljudskoga konceptualnoga sustava: ljudi svijet oko sebe doživljavaju prvenstveno u odnosu prema vlastitu tijelu pa je tijelo izvorna domena mnogih metaforičnih preslikavanja a ljudska su iskustva i znanja o vlastitu tijelu u velikoj mjeri konvencionalna.

Među uistinu opsežnom literaturom o frazemima u hrvatskom i u drugim jezicima knjiga Anite Pavić Pintarić itekako može pronaći svoje mjesto kako zbog iskazane dosjetljivosti u odabiru korpusa tako i zbog predstavljenih metodoloških obrazaca. Autorica je posebnu pozornost obratila izricanju unutarnje uključenosti govornika (njem. *die innere Beteiligung*): izrazima emotivnosti, intenziteta i kvantitete, promjenljivosti pojedinačnih frazema, mogućnostima prijevoda te ulogama idiomatskih izraza u hrvatskom i njemačkom. Autorica postavlja trajno pobuđujuća pitanja o prijenosu značenja govora emotivnosti iz jezika u jezik, ali i o uznačivanju frazema općenito, a što je na tragu Kövecsesovih postavki o univerzalnosti konceptualnih značenja izraza osjećajnosti u figurativnu govoru (Zoltán Kövecses, *Metaphor and emotion. Language, culture, and body in human feeling /Metafora i emocionalnost: jezik, kultura i tijelo u ljudskom osjećaju*, Cambridge, 2000.).

U knjizi se upućuje na raznolikost nazivlja za frazem u hrvatskoj i u njemačkoj literaturi te se daje kratak pregled glavnih prinosa frazeologiji hrvatskih proučavatelja: od Augusta Musića s konca 19. st. do suvremenih proučavatelja. Kritički su i sažeto prikazani pristupi razmatranju osobina idiomatičnosti i motivacije u njemačkoj i hrvatskoj literaturi, pristupi klasifikaciji frazema i kontrastivnoj frazeologiji. U studijama koje donose autoričine rezultate istraživanja korpusa razmatra se utjecaj njemačke frazeologije na hrvatsku, posebno u segmentu žargona (proučavanjem Rječnika hrvatskoga žargona Tomislava Sabljaka, V. B. Z., Zagreb, 2001.) te u leksiku varaždinske kajkavštine (proučavanjem Rječnika varaždinskoga kajkavskog govora Tomislava Lipljina, Garestin, Varaždin, 2002.). Glavninu knjige čine studije o ekspresivnosti i emotivnosti frazema, o inačicama frazema u govoru o modi i na modnim blogovima, o ulozi frazema u naslovima i u književnosti za mlade, s posebnom studijom prijevoda *kinograma* (konvencionalnih verbalnih izraza za neverbalne znakove: mimiku i tjelesne pokrete).

Ekspresivnost se razmatra u širem značenju obilježja emotivnosti i konotativne funkcije pa se zapravo proučavaju deskriptivi koji služe kao sredstva pojačavanja izraza, u kojoj ulozi, osim leksema, mogu biti i fonetska, sintaktička i stilistička sredstva. Upravo deskriptivi obuhvaćaju znatno širu kategoriju izricanja emotivnosti od ekspresiva u užem značenju (koji su suznačni izrazi iskazivanja osjećaja i ne podliježu provjeri istinitosti), kako je svojim istraživanjem pokazao i Kövecses (*nav. djelo*). Izricanju i poimanju osjećaja u jeziku starije hrvatske pismenosti posvećen je znanstveni zbornik: *Poj željno! iskazivanje i poimanje emocija u hrvatskoj pisanoj kulturi srednjega i ranoga novog vijeka* (urednik Amir Kapetanović, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2012.).

u kojemu su predstavljeni suvremeni teoretski pristupi problematici emotivnosti, no primjeri u njemu nisu razmatrani i s obzirom na idiomatičnost izraza.

Govor emotivnosti u frazemima autorica je sagledala u strukturnim (gramatičkim) obilježjima i funkcijama izricanja intenziteta/jačine (oslabljivanja/umanjivanja: *za nijansu*, 72, i pojačavanja: *do daske*, 78) te kvantitete/količine (mali/veliki broj: *kap u moru*, 84, i mala/velika količina: *sva sila visokih uzvanika*, 88). Posebno je zanimljivo općenito razmatranje povezanosti intenziteta (stupnjevanja) i količine, koje je i filozofsko pitanje; obje su kategorije, uz kategorije prostora i vremena, temeljne kognitivne kategorije. Lakoff i Johnson uz izricanje kvantitete vezuju konceptualne metafore: VIŠE JE GORE, MANJE JE DOLJE.

Frazemske inačice narušavaju petrificiranost leksemске sveze novim znanjima i konotacijama. Mijenjanje frazema može se odvijati u segmentu izraza (formalno), u segmentu značenja (semantičko), ili u oba segmenta. Za razliku od primjera iz proučavanoga njemačkoga korpusa, u kojima se promjenljivost tipično ostvaruje izmjenom reda riječi, u hrvatskome su češći postupci zamjenjivanja riječi pa i igre riječi, koje odražavaju povišeno raspoloženje, ali i istav, te se približuju kritičkim izričajima. Pojedine su frazemske inačice u govoru o modi: npr. *odijelo čini damu* (98), *život na drvenoj peti* (98), izuzetno poticajne za daljnja razmatranja modnoga diskursa.

Uloge frazema proučava na primjerima dijaloga iz književnosti za mlade (romana *Tintenblut /Krv od tinte/*, Cornelia Funke, Dressler, Hamburg, 2005., i *Sasvim sam popubertetio*, Sanje Pilić, Kašmir promet, Zagreb, 2002.) zaključujući kako se u proučavanom hrvatskom romanu mladi češće

služe frazemima, i to ženski likovi češće od muških (u proučavanom njemačkom romanu frazemima se češće služe odrasli); u oba jezika frazemi služe među ostalim za intenzifikaciju iskaza, karakterizaciju likova te posebno za izricanje emotivnosti. *Kinegrame* također proučava usporedbom fiktivnoga govora u romanu: *Herr der Diebe* (Cornelia Funke, Dressler, Hamburg, 2000.) i njegovu hrvatskom prijevodu *Gospodar lopova* (s njemačkoga prevela Marija Čizmek, Mozaik knjiga, Zagreb, 2003.). U svim istraživanim osobitostima uočene su znatne sličnosti njemačkoga i hrvatskoga u izricanju govornikove unutarnje uključenosti frazemima, što potvrđuje kognitivnu utemeljenost i kulturnu zadanost izdvojenih kategorija.

Knjiga može poslužiti kao udžbenik za studente jer objašnjava osnovne pojmove, uvodi u glavne teorije te donosi pregled kategorija i primjere analize koji potiču na daljnja istraživanja. Sa znanstvenoga motrišta vrsna je studija izricanja osjećaja frazemima, odnosno petrificiranja govora emotivnosti, s posebnim naglaskom na osvjetljivanju uloge njemačkoga jezika u oblikovanju pojedinih hrvatskih frazema, ali i na praćenju neovisnih usporednih procesa koji su rezultat kulturološke zadanosti. Čitateljima s njemačkoga govornoga područja, kojima je knjiga prvenstveno namijenjena, uz to što prikazuje rezultate istraživanja i znanstvene spoznaje o specifičnome tipu idiomatskih sveza, posređuje spoznaje i iz kroatističkih radova te mnoge informacije o specifičnostima hrvatskoga jezika i kulture. Skladnim izmjenjivanjem germanističkih i kroatističkih pogleda i osobitom opažljivosti za oba proučavana jezika Anita Pavić Pintarić ponudila je štivo koje se čita *u dahu* i kojemu će se *velik broj* stručnjaka i zainteresirane javnosti vraćati opetovano.

Gordana Čupković